

Cüneyt AKIN, Kırgızcanın Ağzları, Gazi Kitabevi, Ankara 2014, 311 s.,
ISBN: 978-605-344-173-1

Burcu KABAN*

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Uşak – TÜRKİYE, E-posta: yazarburcukaban@hotmail.com.

Türkiye’de Kırgız Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmaların sayısı oldukça sınırlı sayıdadır. Bu alanda yaptığı çalışmalarla tanıdığımız Dr. Cüneyt Akın, bu eserinde Kırgızcanın ağızları üzerine bu güne kadar yapılan çalışmalarını incelemiş ve bu çalışmaların ışığında Kırgız Türkçesi ağızlarını ele almıştır.

Yöntem olarak Türkiye Türkçesi ağızları ile ilgili çalışmalardan hareket edilmiş ve özellikle de Prof. Dr. Gürer Gülsevin tarafından kaleme alınan Uşak İli Ağızları adlı eserden yararlanılmış ve *Araştırmada İzlenen Yol* başlığı altında bu hususlar değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Giriş kısmında öncelikle Kırgız Türkleri, Kırgız Türkçesi ve Kırgız edebiyatı hakkında genel bilgiler verilmiş, daha sonra Kırgız Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmaların kronolojisi verildikten sonra, bugüne kadar yapılan tasnifler değerlendirilerek, İ. A. Batmanov’un tasnifi temelinde, Güney (Tüştük) ve Kuzey (Tündük) olmak üzere, iki ana başlık altında alt ağız bölgeleri incelenmiştir.

Tündük: Isık-Köl, Tyan-Şan, Talas, Çüy ve *Tüştük*: Calal-Abad, Oş, İçkilik olmak üzere, yedi alt ağız bölgesi, kendi içinde *Ses Bilgisi*, *Şekil Bilgisi* ve *Söz Varlığı* ana başlıkları altında ele alınmıştır. Bu başlıklar incelenirken Kırgız ağız bilimcilerin görüşleri de değerlendirilmiştir.

Cüneyt Akın, yaptığı tasnif denemesini 29 ayrı başlık altında sıralamış, coğrafi şartlardan ve siyasi özelliklerden ziyade ses ve şekil özelliklerini ölçüt olarak ortaya koymuştur: ‘ə’ ağızları, ‘kızıl’ ağızları, ‘ele’ ağızları, ‘tow’ ağızları, ‘c/y’ ağızları, ‘kelejatır/kelatırı’ ağızları, ‘bayda’ ağızları, ‘keletter’ ağızları, ‘nike, ničke’ ağızları, ‘cügör’ ağızları, ‘bovoyt’ ağızlar, ‘o/ol/olor’ ağızlar, ‘šo’ ağızı, ‘mıyaz’ ağızı, ‘ham / yam / yəm / əm’ ağızı, ‘jer / jek’ ağızı, ‘barçuk / kılçuk’ ağızı (barçubuz/ kılçubuz) vb.

Yazar, Kırgızistan’ın güney bölgesi ağızlarını, kuzey bölgesi ağızlarından ayıran ‘ə’; *kızıl* (Tüştük) / *kısıl* (Tündük), *payda* (Tüştük) / *bayda* (Tündük) gibi özelliklerin bu iki coğrafi bölgeyi, iki ayrı ağız bölgesi olarak ayırma da, bu iki coğrafyada kullanılan çok sayıda ortak ses ve şekil bilgisi özellikleri olduğunu da belirtmektedir.

Yazar ayrıca, Kazak Türklerine komşu bölgelerdeki ‘tow’ ağız bölgesinin coğrafi olarak Talas ilinin sınırları içinde kalmasıyla ayrı bir ağız bölgesi özelliği oluşturduğunu; ‘keletter / barattar’ ağızının da, ‘ede’, ‘c/y’, ‘cügör’, ‘šo’, ‘ham/ yam’ gibi diğer ağız gruplarından ayrı ses ve şekil bilgisi özelliklerinden dolayı Mukambayev tarafından ‘İçkilik’ olarak adlandırıldığını ve ayrı bir ağız bölgesi olduğunu da ifade etmiştir.

Akın, kendisinden önce yapılan tasnifleri değerlendirdikten sonra, Kırgız Türkçesi ağızlarını *Tündük*, *Tüştük*, *Talas*, *İçkilik* olmak üzere 4 ana başlık altında toplamıştır. Çalışmanın sonunda yapılan bu tasnife göre Kırgız ağızlarının haritalandırılması yapılmıştır.

Ağız çalışmaları arasında önemli bir boşluğu dolduran bu eserden dolayı Dr. Cüneyt Akın’ı kutluyor, çalışmalarının devamını diliyoruz.